

*Husztai Péter
két évad
között*

A színezés számára a nyár az erőt nyújtó időszak. Ilyenkor hiába keresünk öt napközben otthon, vagy este megszokott helyén, a színházban. Eltűnik, sőt valósággal felszívódik, és legtöbbször még az „aruló” nyomokat is eltünteti maga után. Senki se kövesse! Mindent megtesz, hogy kilépjen abból a közelebből, ahol életének nagyobbik felét tölti, ahol dolgozik. Lépése, vagy inkább kilépése az ember új elményre vagyó kíváncsisággal tükrözi, s talán azt is: neki testileg és lelkiileg meg kell újulnia, hogy a következő évad feladataira felkészüljön.

Husztí Pétert napokig hiába kerestem budai lakásán. Telefonja reménytelenül csendes. A harmadik vagy a negyedik próbálkozás után: váratlanul valaki felvette a kagylót: „Husztí Péter vagyok!” — hangzott a vonal túlsó végéről. Ezekben a hetekben — mint elmondta —, kora reggeltől késő estig a Duna-kanyar festői környezetében, Leányfaluon dolgozik. Ott készül Illés Endre Méreg című színművének filmváltozata, amelynek egyik főszerepét játszottam. Ez a munka kitölti idejének nagy részét. Alig lesz ideje pihenni. Ezt a beszélgetést mindenesetre annak szánja.

Késő este, amikor találkoztunk, arra kértém: idézzük fel színépsztyájának eddigi állomásait, vagy a legfontosabbakat. Egy ilyen számvetéshez nemcsak a két évad közötti holtidő kínál jó alkalmat, hanem egy nagyon fontos dátum is: tizenharmadik szezontát fejezte be a Madách Színházban, ahol eddig — főiskolai tanulóvevőt is ide számitva — éppen másfél évtizedet töltött. Ez a színház az ő igazi otthona, ahol negyven fontos, sőt jelentős szerepet játszott el, közöttük a világirodalom olyan kiemelkedő főszerepét, mint a Hamlet és a Peer Gynt, de egy másik Shakespeare-dráma, az Othello Jágó-szerepe, vagy C. B. Shaw Pygmalion című vígjátékának Higgins professzora is a jeles feladatokat köze számitott. Nem kevésbé persze Csehov és Garkij drámaírnak háseit, akikkel tizenöt esztendő alatt találkoztam. De hogyan kezdődött? Mi volt az első, a meghatározó lépés, amellyel Thália szolgálatába szegődött?

— Eredetileg színházi rendező szerettem volna lenni — mondja kissé elgondolkodva —, ha egy 18 éves fiatalembertől az ilyen életre szólan fontos döntést egyáltalán komolyan szabad venni? Mit tudtam én akkor egyáltalán a színházról, amelynek a rendező a legfontosabb figurája?! Mindenesetre jelentkeztem a Színművészeti Főiskolára. Várkonyi Zoltán is tagja volt a felvételi bizottságnak, aki ezt megelőzően a Rákóczi Gimnázium színjátszóversenyén már egy pillantást vetett rám. Várkonyi akkor szervezett egy induló színössztályt, és azt ajánlotta,

menjek öhozá, s ha rendezői ambícióimat képtelen lennék leküzdni, akadálytalanul elérhetem. Így lettem Várkonyi-növendék, és négy év alatt mindig kaptam olyan feladatokat, amelyek ezt az utamat egyengelték: nemcsak a saját szerepeimmel, a partnerekkel és a darabokkal is kellett törődnöm. Főiskolás éveim alatt viszonyunk felhőtlenül derűs volt, az utolsó pillanatban azonban megfört. En a második évtől a Madách Színházhoz szoktam, előbb kisebb, aztán egyre nagyobb szerepeket kaptam, de amikor diplomáért a kezembem nem követtem Várkonyi tanár urat a Vígsházhoz, hanem a Madáchnál maradtam, többé nem állt szóba velem... 1972-ben aztán eljásztottam Szomorú Dező II. Lajos király című színjátékának címszerepét. Várkonyi megnézte az előadást, és este későn, mire előadás után hazavéledtem, egy távirat vár: „A tanárnak rilkán adatik meg, hogy ne csak a tanítványát, de saját Ifjúságát is viszontláthassa...” Ez volt Várkonyi táviratának lényege. S ez lett kibékülésünk pillanata is. Ettől kezdve igen sok Várkonyi-filmben játszottam, közöttük a legutótsóban, a Jókai-regényből készült Fekete gyémántokban is.

Másfél évtized alatt persze nemcsak Várkonyi-filmekben jelent meg a mozivásznon, csaknem negyven filmben kapott szerepet. Filmszínészi tevékenységét egyértékűen tartja-e színházi munkásságával?

— Olykor, ha ezeknek a filmeknek a címlistáját olvasom, egyikre-másikra szinte már nem is emlékszem: játszottam volna bennük, s vajon mit?! Aztán rájöttem valamire, amelyet több-kevesebb következetességgel meg is valósított: a felkínált filmszerepeket bizonyos szelekcióval fogadom. Válogatnom kell,

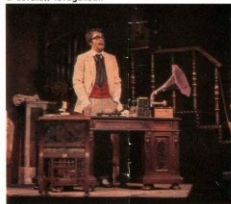
és csak azokat vállalom, amelyeket mindenképpen vállalni is tudom, vagyis amelyekhez már forgatókönyv formában is közöm lehet, s ez a közösséget később, az elkészült filmmel kapcsolatban is vállalni tudom. Ez a választékoság körülbelül tíz év óta érvényesül nálam, de azt hangsúlyozni szeretném: elsősorban nem a fizikai megterhelés miatt léptetem életbe...

— Munkásságom legfontosabb és meghatározó területe: a színház. A Madách Színházban pedig Adám Ottó, akinek valamennyi fontos feladatamat köszönhetem. Jól, harmonikusan tudunk együtt dolgozni. S ennek az együtt vállalás és átdolgozott évtizednek olyan jelentős állomásai is voltak, mint a Sirály vagy az Othello, de valom: minden közös munkánkban az emberről akarunk valami fontos dolgot elmondani... Engem mindig

érdekel, ami a színházzal kapcsolatos. Ha nem lennék színész, akkor is ott lennék valahol a színház körül. Színház nélkül nem tudnám elképzelni az életemet. Ennek talán ellentmond: nem vagyok igazán színészalkat! Az összes színézt boldogító érzés, a hirtév, a színészek körülüörögött stb., engem inkább zavar, mint örömet okoz. Ezekkel nem nagyon tudok mit kezdeni. Engem legkevésbé a színház körülü pletykák, az olcsó tréfálkozások érdekelnek. Minden más viszont érdekel. Szeretek elbeszélgetni emberekkel, akik a maguk mesterségét kiválóan művelik, akiket a saját gondjait igaztnak, foglalkoztatnak, Szívesen időzöm náluk, s beféitem őket színésti munkámba. Számomra az a legnagyobb dicséret, amikor egy-egy alakításomról úgy beszélnek, hogy valamit észrevettek, felfedeztek benne, amivel ők gazdagabbak lettek, legyen ez akár csak egy gondolat is!...

Gyabronka József, Husztí Péter és Timár Béla a Lovátét lovagokban

A Pygmalion Higgeneként

Másfél évtized alatt Huszti Péter közel került azokhoz a nagyokhoz is, akik azóta sajnos már nincsenek közöttünk. Ezek kivételes, megismételhetetlen alkalmat jelentettek: Kiss Manyi partnere volt Németh László Bodnárné című drámájában; sokat játszott együtt Ajtay Andorral és Pécsi Sándorral a színpadon, de a színházon kívül is barátságot kötött velük. Szerették őt és becsülték, ő pedig tisztelettel közeledett e kivételes színészeniségekhöz, csodálta őket és igyekezett tanulni tőlük.

— Igen — mondja —, velük kapcsolatban az volt a legnagyobb élményem, hogy sosem éreztem azt a negyven- vagy ötvenévnnyi különbséget, amely tőlük elválasztott. Ők 50, 60 vagy 70 évesen is mindig ugyanolyan tisztán kezdtek egy-egy munkához, mintha éppen kezdők lettek volna. Ha valamit, hát nem a mesterség apró fortélyait kell eltanulni tőlük, hiszen azok különben is megtanulhatók, hanem azt a lízet és hitet, amely bennük lobogott. Egyikükről-másikukról utólag tudtuk csak meg, hogy már nagyon betegtek voltak, bizonyára a színpadon, játék

közben is beléjük hasított a fájdalom, ezt mégsem mutatták, legyűrték. A színpadon mindig az élet diadalmaszkodott, s számomra ez a legfontosabb tanulság, amelyet örökül hagytak ránk.

Huszti Péter az író-színészek közé tartozik. Ez önmagában is fontos dolog, hiszen a legtöbb színész gátíltos, ha írásról van szó. Ők megszokták, hogy mindig a mások szövegét, a mások gondolatait tolmácsolják, mesterségük reprodukáló. Nem így Huszti, aki mer és tud is írni. Ez hogyan kezdődött?

— Első írásaim utazásokhoz kapcsolódtak. Írtam egy párizsi csolákról, egy múzeumi teremről, egy rokonomról, aki harminc évvel ezelőtt ment el itthonról, találkozásaimról a Magyarok Világszövetségének rendezvényein. Sokat jelentett számomra, hogy néhány sorban elmondhatlan egy élményemet, amelyet szavakban talán nem tudtam volna

Huszti Péter és Piros Lidő otthonukban

olyan jól tömöriteni. Aztán a színházi dolgokkal próbálkoztam, persze nem magamról, mert arról a legkevésbé tudok írni vagy beszélni. Másfél éve egy Hamlet-előadáson elört az egyik lábujjam, be voltam zárva, borongós hangulatban kezdtem írni egy színészből, aki szép és sikeres feladatokat old meg, de képtelen elviselni azt a nyomást, amely őra, a minden este játszó színészre nehezedik. Nem tud megmaradni, megrekedni a napi színházi pletykák és „dumák” szintjén. Írtam tehát egy novellaféleséget, talán szerepnovellának lehetne nevezni, és úgy érzem, sok mindent „kiírtam” magamból, saját gondjaimból. Az írás átsegített egy igen nehéz helyzeten. Hálás vagyok a tollnak! Az a terem, hogy itt-ott eddig megjelent írásaimat újjakkal kiegészítve kötetben jelentettem meg. Szeretnék azokról az emberekről is írni, akik mély nyomot hagytak életemben, meghatározó pályámat. Őket, ha akarnám sem tudnám elfelejteni.

Huszti Péter az elismerő tapsokon kívül számos magas kitüntetést is kapott eddigi munkásságáért. 1971-ben Jászai-díjat, 1974-ben (harmincesztendő korában!) Kossuth-díjat, 1978-ban SZOT-díjat. Hét esztendeje tanít már a Színművészeti Főiskolán, és idén ősszel az Ódry Színpadon rendezi Reginald Rose híres darabját, a 12 dühös embert; ez lesz pályáján az első alkalom, hogy rendezői székéből követi, figyelni és építeni egy egész színházi est valamennyi mozzanatát. Megvalósul tehát a régi álom, de most már a tudatosság fokán. Alig jutott még pályája delelőjére, milyen tapasztalatokat szűrt le az eddig megtett úton, miképp látja az eddig megformált nagy szerepeket: Hamletet, Peer Gyntöt, Othellót és a többieket?

— Az én lelkiismeretem tiszta ezekkel a szerepekkel kapcsolatban — vallja beszélgetésünk végén. — Nagyon sokat dolgoztam, amíg egyiket-másikat kikalapáltam, talpára állítottam. A legnagyobb erő és energia ahhoz kell ezen a pályán, hogy mindig ébren tartasuk magunkban a közlési vágyat, hogy megmutassuk kortársainknak, mit gondolunk ma, 1979-ben a Hamletről, Csehovról, Gorkijról, a nagy klasszikusokról, akiknek temérdek mondanivalójuk van a mi számunkra is. Nekünk, a ma élő és alkotó színészeknek a mai ember nyelvén, érzésvilágával kell ezeket a gondolatokat közvetítenünk. Erre törekedtem eddig is, ez lesz továbbra is legfontosabb kötelességem. Ez az én ars poetiám.

BÁNOS TIBOR